

ЯРОСЛАВ КАНЮКА

ЗВІДКИ ПОХОДИТЬ МОЄ ПРІЗВИЩЕ?

Дізнавшись, що в Україні стартувала Всеукраїнська акція „Птах року–2017”, я вирішив до неї долучитися. Влітку й восени, коли ми з родиною відпочивали на Десні й працювали на дачі в селі Крути, я взявся за спостереження. Звичайно ж, батьки допомагали. Без них я б не впорався.

• 6 липня 2017 року, 10.00. Узбережжя Десни поблизу села Салтикова Дівиця Куликівського району Чернігівської області.

Відпочивали на березі річки. Почули пташиний крик, схожий на „к'я”, а тоді побачили в небі птаха, більшого за ворону. Птах кружляв над річкою і деревами біля неї. За силуетом та кольором пір'я був схожий на канюка. Тато зняв його політ на відео.

• 8 липня 2017 року, 9.20. Узбережжя Десни поблизу села Салтикова Дівиця Куликівського району Чернігівської області.

Дорогою на пляж край села (між лісосмугою та полем) ми помітили двох птахів, які повільно кружляли над полем. Впізнали в них канюків. Один птах двічі „падав” до землі, а тоді знову злітав у небо.

• 11 липня 2017 року, 17.00. Узбережжя Десни поблизу села Салтикова Дівиця Куликівського району Чернігівської області.

Мій дідусь зустрів знайомого мисливця, котрий проживає в цьому селі. Він ходить на полювання і багато спостерігає за природою. Знайомий розповів, що раніше односельці вважали канюків шкідниками, думали, що ті полюють на курчат. А мисливець розказав, що часто бачив, як канюки полюють на мишей, жаб, ящірок: їжі їм вистачає і біля водойм, і в полі. Тепер у селі до цих птахів ставляться шанобливо.

• 13 липня 2017 року, 14.20. Узбережжя Десни поблизу села Салтикова Дівиця Куликівського району Чернігівської області.

Знову над деревами біля річки кружляв великий птах з широкими крилами. Кілька разів чули його крики. Так, це канюк!

• **26 серпня 2017 року, II.00.** Поблизу сіл Крути Ніжинського району і Пам'ятне Борзнянського району Чернігівської області.

Ми працювали на городі біля засіяного поля, над яким помітили великого птаха. Він кружляв, зависав на мить, декілька разів „падав” вниз до землі. Спостерігали довго і не дарма: птах таки вполював якусь невеличку здобич (мишу чи ящірку)! Вхопивши кігтями, поніс її у бік лісосмуги.

• **2 вересня 2017 року, II.30.** Ліс поблизу села Бурківка Ніжинського району Чернігівської області

Ходили по гриби. Виходячи з лісу в поле, побачили, як великий птах коричневого кольору злетів з дерева недалеко від нас. Ми помітили, що в нього оперення знизу зі смугами, хвіст широкий, заокруглений. Птах кілька разів злітав та повертався на дерево. Вполював щось, схоже на вужа.

• **20 вересня 2017 року.** Поблизу сіл Крути Ніжинського району і Пам'ятне Борзнянського району Чернігівської області.

Над полем біля городу літав птах, виглядаючи здобич. За формою крил та хвоста можна було впізнати в ньому канюка. Селяни, які поралися на своїх городах, підтвердили нашу здогадку й пояснили, що ці польові літуни-мишоїди шукають полівок, котрі на полях „збирають” урожай зернят.

• **23 вересня 2017 року, II.00.** Ліс поблизу села Мала Коселівка Ніжинського району Чернігівської області.

Ходили по гриби. У лісі, на галявині, помітили спочатку одного птаха зі знайомим силуетом, а потім і трохи меншого. Вони перелітали з одного боку галявини на інший. Мабуть, то був дорослий птах з молодим. Здається, молодий „ставав на крило”. Гнізда не помітили.

Моє прізвище – **Канюка**. Мене завжди цікавило, чому так нарекли моїх предків. Прочитавши кілька сторінок із мудрих старовинних книжок, я дізнався, що наша рідна Україна в 1897 році була частиною Російської імперії. І саме цього року проводився перший на той час перепис населення імперії. Дані, зокрема прізвища людей, занотовувалися на переписних листах. У Київському обласному державному архіві збереглася частина переписних листів по Київській губернії. Дорослі допомогли мені знайти і прочитати ксерокопії тих листів, що стосуються мого прізвища. Виявляється, прізвище Канюка на той час було дуже поширеним в Україні.

Але значно раніше російського перепису, 1649 року, в Україні склали „Реєстри Війська Запорозького”, в які занесли приблизно 40 тисяч прізвищ козаків з величезної території українських земель – з 16 полків Війська Запорозького, що приблизно збігаються з територією таких сучасних областей України: Вінницької, Київської, східної частини Житомирської, Черкаської, більшої частини Чернігівської, Полтавської, південно-західної частини Сумської.

Час укладання „Реєстрів” припадає на період активного формування прізвищевої системи українського народу. Точність та однорідність фіксації прізвищ та прізвиськ, широта охоплюваної території роблять „Реєстри Війська Запорозького” чи не найбагатшою писемною пам'яткою української історичної антропонімії періоду формування української нації, української національної мови. „Реєстри” містять інформацію про лексику, що послужила базою для творення прізвищ. Звідки ж веде свій початок прізвище Канюка?

Аналіз усіх прізвищ „Реєстрів Війська Запорозького” (точніше, тих прізвищ, на основі яких вони утворилися) показує, що спосіб називання людини за її зовнішніми та внутрішніми ознаками у XVII ст. в Україні був одним з найпоширеніших.

З журналу „Історія і культура Придніпров'я: Невідомі та маловідомі сторінки” я довідався про своє прізвище таке: „Оригінальним є прізвисько Каня. Зі словника української мови видно, що: „Каня – це хижий птах родини яструбових, схожий на шуліку; знищує гризунів”. Далі словник повідомляє: „Канюка – те саме, що каня”. І ще: „Канюка (зневажл., переносне значення) – набридливий прохач; жебрак”.

Отже, за першою версією, прізвище Канюка веде свій початок від прізвищ Каня чи Канюк, які походять від дієслова „канючити”, тобто „випрошувати, набридати, докучати проханнями”, а також „вищати” або „плакати”. Таким чином, прізвисько Канюка могла отримати наполеглива у своїх проханнях або вередлива людина.

За другою версією (вона мені більше пасує, бо ні я, ні мої тато й дідусь ніколи не канючимо й не вередуємо), в основі нашого прізвища лежить давньоруське ім'я Канюк. До запровадження християнства в Київській Русі досить поширеною була традиція давати дітям імена, які були назвами тварин чи рослин. Це відповідало язичницьким уявленням людини про світ. Вважалося, що таке ім'я „захищає” малят від усіляких лих, хвороб, напастей.

Є й третя версія, за якою канюками називали кельтських воїнів-стрільців. Однак, яку б версію ми не вибрали, всі вони пов'язані із захисником наших полів від гризунів – птахом канюком. Нині за популярністю моє прізвище займає в Україні 1664-те місце. Носіями його в нашій країні є 3 484 особи.

У реєстрах Ніжинського козацького полку, який у XVII–XVIII ст. був одним із найбільших на Лівобережній Україні, теж значиться прізвище Канюка. Зважаючи на те, що мої прадіди мешкали в Ніжині, можна зробити висновок, що ті сміливі ніжинські козаки теж були представниками нашого давнього роду.

Ярослав Канюка,
учень 3-Б класу Ніжинської ЗОШ І–ІІІ ст. № 15,
вихованець ЗХК „Фітодизайн”
Ніжинського Будинку дітей та юнацтва,
та мама Світлана

